

ΧΡΗΣΤΟΣ ΛΥΡΙΝΤΖΗΣ, *Σύγκριση και Ερμηνεία. Η πορεία και οι προοπτικές στη σύγχρονη πολιτική ανάλυση*, Νήσος, Αθήνα 2001, 304 σελ.

Αναμφισβήτητα, η συγκριτική μέθοδος ήταν ανέκαθεν μία από τις πλέον διαδεδομένες και έγκριτες μεθοδολογίες στον χώρο της πολιτικής επιστήμης (και όχι μόνο). Για πολλούς, η συγκριτική ανάλυση συνιστά αυτοδικαίως την κατ' εξοχήν μέθοδο για την κατανόηση της πολιτικής ανάπτυξης, της μετάβασης στη δημοκρατία, της εκλογικής συμπεριφοράς, της πολιτικής κουλτούρας εν γένει, καθώς και της δομής και λειτουργίας των πολιτικών συστημάτων. Δεν είναι άλλωστε τυχαίο πως, εδώ και πενήντα περίπου χρόνια, η συγκριτική πολιτική ανάλυση αποτελεί ξεχωριστό κλάδο της πολιτικής επιστήμης διεθνώς.

Δεν είναι όμως για όλους κοινός και αυτονόητος ο τρόπος που εφαρμόζεται η μέθοδος αυτή στα πολιτικά πράγματα. Το πώς, γιατί και τι συγκρίνεται εξαρτάται, αφενός, από τη θεωρητική σχολή σκέψης ενός εκάστου ερευνητή και από το ιστορικό-πολιτισμικό πλαίσιο εντός του οποίου κινείται και τον επηρεάζει, αφετέρου. Έτσι, λόγου χάρη, άλλα είναι τα βασικά ερωτήματα των δομολειτουργιστών των δεκαετιών του 1950 και του 1960, όταν εφαρμόζαν για πρώτη φορά τη συγκριτική πολιτική ανάλυση με συστηματικό τρόπο (Almond, Pye, κ.ά.), άλλα εκείνα των εκπροσώπων της ιστορικής κοινωνιολογίας (Tilly, Polyani, κ.ά.) και άλλα όσα απασχολούν σύγχρονους αναλυτές που κινούνται στο θεωρητικό πλαίσιο του κοινωνικού κονστρουξιονισμού (Todorova, Kristeva, κ.ά.).

Ως εκ τούτου, η συγκριτική πολιτική ανάλυση είναι ένα εξαιρετικά σύνθετο και πολύπλευρο επιστημονικό πεδίο. Μπορεί να είναι γεωγραφική, σύγχρονη, διαχρονική, ποσοτική, ποιοτική, να κινείται στο μικρο-(ατομικό), το μέσο-(οργανωτικό) ή και το μακρο-(πολιτισμικό) επίπεδο ανάλυσης. Άλλοτε πάλι, όταν το ιστο-

ρικό-πολιτισμικό πλαίσιο είναι κατακερματισμένο, μπορεί να μελετά τις ομοιότητες και άλλοτε, όταν το εν λόγω πλαίσιο είναι ενιαίο και ομοιογενές, τις διαφορές των μονάδων σύγκρισης. Σε κάθε περίπτωση όμως, η σύγκριση αξιώνει από τον ερευνητή την ερμηνευτική κατανόηση (με τη βεμπεριανή έννοια του όρου) του νοηματικού περιεχομένου του πολιτικού πράττειν σε ατομικό και θεσμικό επίπεδο. Πραγματική σύγκριση (και όχι ψευδο-σύγκριση) μπορεί να γίνει μόνο στον βαθμό που η συγκρισιμότητα των περιπτώσεων είναι απόρροια ερμηνείας και όχι ένα απλό και τυχαίο δεδομένο της εμπειρίας. Τούτο, μάλιστα, δεν είναι στην πράξη αυταπόδεικτο, μια και συχνά η συγκριτική πολιτική υποτάσσεται σε «εξωτερικές» σκοπιμότητες, ιδεολογικές προτιμήσεις και παρασύρεται στην επιστημολογική παγίδα του αναχρονισμού στον τρόπο χρήσης των αναλυτικών της κατηγοριών. Αυτό συμβαίνει διότι, συχνά, χάνεται το κριτήριο της ιστορικότητας των εννοιών που χρησιμοποιούνται, στο όνομα μιας εμπειρικής δήθεν «επιστημονικότητας».

Την κρίσιμη αυτή σχέση ανάμεσα στη σύγκριση και την ερμηνεία επιχειρεί να αναδείξει στο ομώνυμο βιβλίο του ο συνάδελφος Χρήστος Λυριντζής. Επειδή η σχέση αυτή δεν είναι και η πλέον αυτόδηλη στην κοινότητα των ελλήνων πολιτικών επιστημόνων, προπάντων όμως στους φοιτητές/τριες πολιτικών και κοινωνικών επιστημών γενικά, ο συγγραφέας διαπραγματεύεται το θέμα του με έναν διττό τρόπο που αποτυπώνεται στα δύο μέρη του βιβλίου του. Στο πρώτο μέρος, το οποίο ακολουθεί τους κανόνες συγγραφής ενός διδακτικού εγχειριδίου, γίνεται μια συνοπτική επισκόπηση τριών βασικών τομέων της συγκριτικής πολιτικής: η σχολή της ανάπτυξης, η μελέτη περιοχών (area studies) και η ιστορική συγκριτική κοινωνιολογία. Μέσα από την κριτική τους επισκόπηση, ο κ. Λυριντζής αποτιμά την 50χρονη πορεία του κυρίαρχου ρεύματος της πολιτικής επιστήμης. Η κριτική του, ερειζόμενη στο έργο των McIntyre και Ricoeur κυρίως, αφορά τη θετικιστική, ατομικιστική και δυτικο-ευρωκεντρική προσέγγιση της ακαδημαϊκής συγκριτικής πολιτικής ανάλυσης. Ο ίδιος κλίνει σαφώς προς μια κονστρουξιονιστική προσέγγιση ανατρέχουσα στη μεγάλη παράδοση της Ερμηνευτικής, σύμφωνα με την οποία η πολιτική ζωή δεν υπάρχει ανεξάρτητα από τους ανθρώπους και τον Λόγο που κατασκευάζουν για τη δράση τους (σ. 100).

Ως προς το πρώτο μέρος του βιβλίου, θα έλεγα πως, ακριβώς ε-

πειδή απευθύνεται πρωτίστως σε φοιτητές/τριες, θα έπρεπε να ήταν ελαφρώς πιο επεξηγητικό και αναλυτικό καθώς, μερικές φορές, η συνοπτική αναφορά στο έργο π.χ. των δομολειτουργιστών ή των εκπροσώπων της ιστορικής κοινωνιολογίας προϋποθέτουν εκ μέρους του αναγνώστη γνώσεις και πληροφορίες τις οποίες δεν είναι σίγουρο πως διαθέτει. Στο ίδιο πνεύμα, θα ήταν ίσως χρήσιμο να σχολιαστούν δύο σημαντικοί θεωρητικοί, βιβλία των οποίων έχουν μεταφραστεί στα ελληνικά: ο Badie (*Κουλτούρα και Πολιτική*) και ο Edelman (*Η Κατασκευή του Πολιτικού Θεάματος*). Εάν μάλιστα είχε θωρακίσει πληρέστερα τη θεωρητική του άποψη περί της ρηματικής κατασκευής του Πολιτικού απέναντι σε πιθανές κριτικές ή παρερμηνείες για σχετικιστική ροπή (κάτι που μερικές φορές δικαίως διατυπώνεται στη συναφή βιβλιογραφία), τότε το δεύτερο και πολύ πιο ενδιαφέρον, κατά τη γνώμη μου, μέρος του βιβλίου θα ήταν υπόδειγμα εναλλακτικής συγκριτικής ανάλυσης αναφορικά με τη μετάβαση στη δημοκρατία των μετακομμουνιστικών χωρών.

Το δεύτερο μέρος έχει γραφεί σε δοκιμακό στυλ και συνιστά ουσιώδη συμβολή στην κατανόηση των εν λόγω χωρών, όπου η ταυτότητα αναδεικνύεται σε μείζον ζήτημα συνοχής και ατομικού αυτο-προσδιορισμού εντός ενός κοινωνιακού πλαισίου όπου τα άτυπα δίκτυα οικονομικής, πολιτικής και συμβολικής εξουσίας (παραιοικονομία, μαφία, κλπ.) συνυπάρχουν λειτουργικά με τους επίσημους φιλελεύθερους πολιτικούς θεσμούς (εκλογές, κόμματα, σύνταγμα, κλπ.). Ο διττός αυτός τρόπος πολιτικής κυριαρχίας δεν συνιστά απλή δυσλειτουργία ενός δημοκρατικού συστήματος που, ούτως ή άλλως, αργά ή γρήγορα, θα βρει τον δρόμο της ομαλότητας και θα συγκλίνει προς το δυτικό πρότυπο. Αντιπροσωπεύει μάλλον μια νέα συνθήκη που χαρακτηρίζεται από τη «μονιμότητα του προσωρινού», όπου συχνά ο παρίας, ανασυρόμενος από τη μάζα των εξαθλιωμένων, μετατρέπεται σε παρείσακτο νεόπλουτο ο οποίος, λόγω της γενικευμένης εσωτερικής και διεθνούς αστάθειας, κινδυνεύει να χάσει τα προνόμιά του ανά πάσα στιγμή.

Η κατάσταση αυτή διαμορφώνει νέους κανόνες που, στα μάτια του δυτικού παρατηρητή, φαντάζουν ως ανορθολογική παραβατικότητα και ανομία. Ο Λυριντζής δείχνει εδώ με ενάργεια ότι είναι η ικανότητα ενδελεχούς ερμηνείας του άλλου εκείνη που θα προστατεύσει τη συγκριτική ανάλυση από αναχρονιστικές προβολές και ρηχές περιγραφές οι οποίες, όχι σπάνια, κρύβουν τη συμβολι-

κή υπεροχή της πλούσιας Δύσης απέναντι στη φτωχή Ανατολή.

Επειδή στην Ελλάδα έχει αναπτυχθεί ένας επιστημονικός διάλογος και έχουν δημοσιευθεί κείμενα γύρω από τη μετάβαση στη δημοκρατία (που δεν αφορούν μόνο τις μετακομμουνιστικές κοινωνίες), νομίζω ότι το δεύτερο μέρος του βιβλίου του Λυριντζή αποτελεί παρέμβαση που φέρει νέα στοιχεία και δείχνει εναλλακτικούς δρόμους που θα μπορούσε να ακολουθήσει η συγκριτική πολιτική ανάλυση. Κλείνοντας το βιβλίο του, ο συγγραφέας διατυπώνει ορισμένες επίκαιρες θέσεις γύρω από την «αγωνιστική» (όχι ανταγωνιστική) στάση απέναντι στους αντιπροσωπευτικούς πολιτικούς θεσμούς, σύμφωνα με την οποία η «δημοκρατία δεν μπορεί να είναι καθολική διαγραφή των διαφορών» διά της υπαγωγής τους σε μια γενική αρχή ή ουσία, αλλά ένας κοινωνικός διακανονισμός της διαφοράς (σ. 245).

ΝΙΚΟΣ ΔΕΜΕΡΤΖΗΣ

EDWARD CARR, *Η Εικοσαετής Κρίση 1919-1939. Εισαγωγή στη μελέτη των Διεθνών Σχέσεων*, μτφρ.: Η. Στροϊκού, εκδόσεις Ποιότητα, 2000, 343 σελ.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ - ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΗΦΑΙΣΤΟΣ, *Ευρωατλαντικές σχέσεις*, εκδόσεις Ποιότητα, 2000, 284 σελ.

Ο Edward Hallet Carr υπηρέτησε στη διπλωματική υπηρεσία της Μεγάλης Βρετανίας (1916-1936) και διατέλεσε καθηγητής Διεθνών Σχέσεων στο Πανεπιστήμιο του Aberystwyth και στο Balliol College του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης. Τα βιβλία του θεωρούνται έργα αναφοράς στη διεθνή βιβλιογραφία, ιδιαίτερα αυτά για την ιστορία της σοβιετικής Ρωσίας.

Το βιβλίο του *Η Εικοσαετής Κρίση 1919-1939. Εισαγωγή στη μελέτη των Διεθνών Σχέσεων*, είναι το πρώτο έργο του που κυκλοφορεί στα ελληνικά και θεωρείται ένα κλασικό έργο καθώς πολλές θέσεις που διατυπώνονται σ' αυτό βρίσκονται και σήμερα στο επίκεντρο της θεωρίας των διεθνών σχέσεων.

Όταν ο Carr έγραφε, το 1939, αυτή τη μελέτη, ουσιαστικά επιχειρούσε μια προσπάθεια εξερεύνησης ενός σχετικά άγνωστου τομέα της Πολιτικής Επιστήμης. Τα δε συμπεράσματα που διατυπώνου-